

Mateusz Skobel

mateusz.skobel123@wp.pl

Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu

Kierunek: Nadzór i Kontrola

Rok: II, II stopień

SKN Finansów Przedsiębiorstw KAPITAŁ

Opiekun naukowy: dr hab. Marta Kluzek, prof. UEP

Artykuł recenzowany

Wpływ podatku dochodowego oraz transferów społecznych na nierówności dochodowe gospodarstw domowych w Polsce

Wstęp

Nierówności dochodowe stanowią jeden z kluczowych problemów współczesnej polityki społeczno-gospodarczej. Budzą one szerokie zainteresowanie zarówno gospodarstw domowych, które są podatne na wszelkie zmiany prawne kształtujące ich dochód rozporządzalny, jak i ustawodawcy, mającego bezpośredni wpływ na ostateczny poziom tych dysproporcji. W Polsce podstawowym instrumentem bezpośredniej redystrybucji pozostaje podatek dochodowy od osób fizycznych. Jego oddziaływanie jest uzupełniane przez transfery społeczne dokonywane na rzecz gospodarstw domowych przez państwo, takie jak świadczenie wychowawcze (program Rodzina 800+), świadczenia emerytalno-rentowe czy zasiłki z pomocy społecznej.

Podatek dochodowy, jako przymusowe świadczenie na rzecz państwa, bezpośrednio wpływa na wysokość kwoty pozostającej do dyspozycji podatnika. Częste nowelizacje ustaw podatkowych, w tym ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych, oddziałują m.in. na rozkład ciężaru podatkowego, zwiększając bądź zmniejszając nierówności dochodowe. Zgodnie z zasadą zdolności płatniczej rozłożenie ciężaru podatkowego powinno odbywać się w stosunku do możliwości jego poniesienia przez podatnika, oparte na równym traktowaniu podmiotów sobie równych (równość pozioma) oraz odmiennym traktowaniu podmiotów sobie nierównych (równość pionowa) (Gomułowicz i Mączyński, 2022, s. 101-102).

Obecnie brakuje opracowań analizujących dane zagadnienie, choć niewątpliwie sprawiedliwy podział dochodu jest ważny dla każdej jednostki. Celem artykułu jest ocena wpływu podatku dochodowego oraz transferów społecznych na kształtowanie się nierówności dochodowych.

Do badania wykorzystano metodę sześcienną interpolacji wielomianowej (Stroup, 2013, s. 28-29), krzywą Lorenza służącą do badania nierównomierności rozkładu zmiennych, współczynnik Giniego wyprowadzony przez Derbiego (Derby, 2003, s. 1) oraz wskaźnik Reynoldsa-Smołęńskiego pomagający określić regresywność bądź progresywność systemu podatku dochodowego z uwzględnieniem transferów (Lambert, 2001, s. 278). Ocena nierówności dochodowych przy użyciu współczynnika Giniego dotyczy roku 2024. Z wykorzystaniem współczynnika zmienności przedstawione zostanie także kształtowanie się nierówności dochodowych w latach 2020-2024 na podstawie zmiany wysokości dochodu rozporządzalnego i wydatków gospodarstw domowych. Analiza empiryczna została przeprowadzona w oparciu o dane Głównego Urzędu Statystycznego. Wskazane zostaną także działania, jakie należy podjąć, aby poprawić funkcjonowanie obecnego systemu podatkowego.

Wyznaczenie minimum egzystencji

Istotny wpływ na rozumienie minimum egzystencji ma Wyrok Trybunału Konstytucyjnego o sygnaturze K 21/14. Zgodnie z jego treścią kwota zmniejszająca podatek powinna być ustalona w wysokości pozwalającej na zachowanie minimum egzystencji podatnika. Ma to na celu poszanowanie godności człowieka, umożliwiając mu zaspokojenie swoich podstawowych potrzeb (K 21/14).

Wśród regulacji prawnych poziom ten określany jest na podstawie kryterium dochodowego, który od 01 stycznia 2025 r. wynosi 1010 zł dochodu dla jedyne go członka gospodarstwa domowego oraz 823 zł na osobę w gospodarstwie domowym. Zgodnie z art. 9 Ustawy o pomocy społecznej, kryterium dochodowe weryfikowane jest co 3 lata na podstawie badań Instytutu Pracy i Spraw Socjalnych. Przeprowadzona w artykule ocena systemowych mechanizmów ochronnych bazuje bezpośrednio na minimum egzystencji wyliczanym przez ten instytut. W roku 2024 jego wysokość ustalona przez IPISS w przypadku osób samotnie gospodarujących była niższa od kryterium dochodowego dla tej samej jednostki oraz nieznacznie wyższa dla gospodarstwa pracowniczego liczącego od trzech do pięciu osób, w porównaniu z kryterium dochodowym.

Wysokość kryterium dochodowego jest zatem ustalona w sposób prawidłowy dla jednoosobowego gospodarstwa domowego, jednak dla większej liczby osób w gospodarstwie domowym należy zaktualizować kryterium dochodowe. Zarekomendować

można nowelizację przepisu prawnego, aby kryterium dochodowe odzwierciedlało wyliczenia IPISS, tj. wprowadzić oddzielny próg dla gospodarstw w zależności od ich liczebności. Dla gospodarstw liczących więcej niż pięć osób kwota kryterium dochodowego mogłaby odpowiadać poziomowi wyznaczonemu dla gospodarstwa pięcioosobowego.

W tabeli 1 przedstawiono minimum egzystencji obliczone na podstawie wydatków gospodarstw domowych.

Tabela 1. Wartość minimum egzystencji w roku 2024

Wyszczególnienie		Minimum egzystencji na osobę
Gospodarstwa pracownicze	1-osobowe $(M + K)/2$	949,89
	2-osobowe $M + K$	813,98
	3-osobowe $M + K + DS$	855,89
	3-osobowe $M + K + DM$	785,04
	4-osobowe $M + K + DM + DS$	825,17
	5-osobowe $M + K + DM + 2 \times DS$	848,81
Gospodarstwa emeryckie	1-osobowe $(M + K)/2$	902,39
	2-osobowe $M + K$	766,48

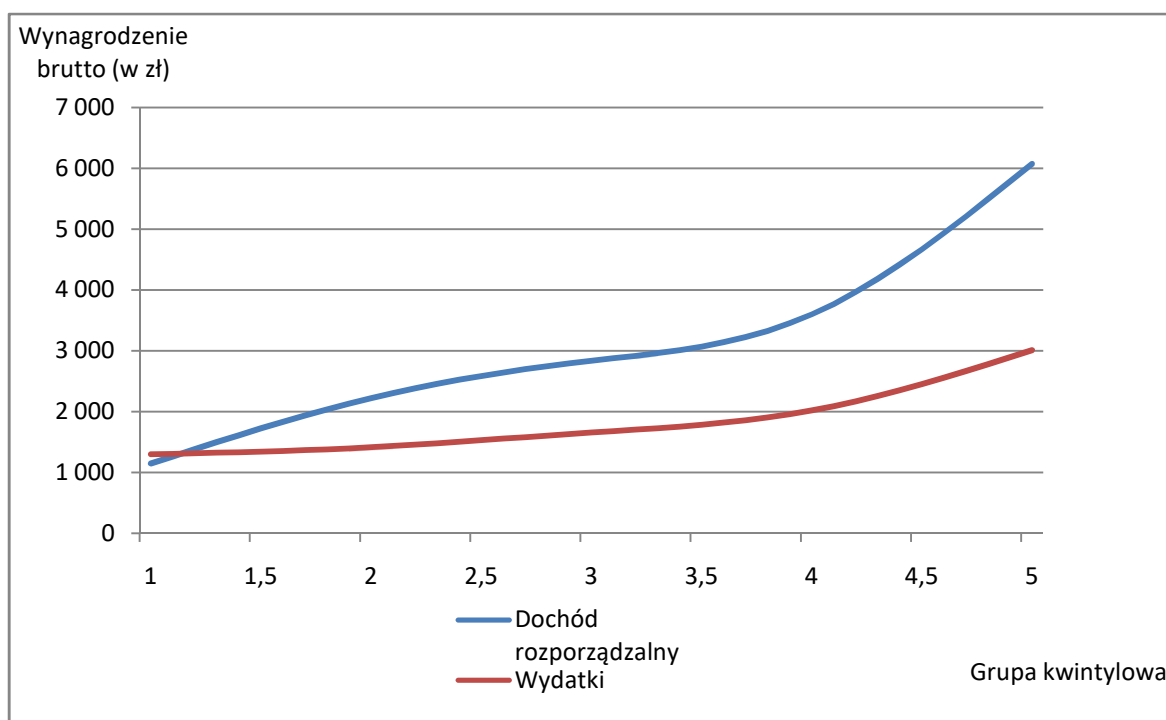
Symbole: M – mężczyzna w wieku 25-60 lat, K – kobieta w wieku 25-60 lat, $(M + K)/2$ – wydatki na poziomie średniej arytmetycznej dla gospodarstwa mężczyzny i kobiety, DM – dziecko młodsze w wieku 4-6 lat, DS – dziecko starsze w wieku 13-15 lat. W przypadku gospodarstw emeryckich symbole M i K oznaczają odpowiednio mężczyznę i kobietę w wieku powyżej 60 lat

Źródło: Opracowanie własne na podstawie(IPISS, 2025).

Kształtowanie się wydatków oraz dochodu rozporządzalnego

Dla wyznaczenia wydatków i dochodów rozporządzalnych w roku 2024 w formie krzywej zastosowano metodę interpolacji. Skorzystano z metody sześcienniej interpolacji wielomianowej często używanej m.in. do badania miar progresji podatkowej (Stroup, 2013, s. 28-29).

Wykres 1. Wydatki oraz dochód rozporządzalny gospodarstw domowych w roku 2024

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: (GUS, 2025b, s. 6).

Dochód rozporządzalny zdefiniowano jako „suma bieżących dochodów gospodarstw domowych z poszczególnych źródeł, pomniejszona o zaliczki na podatek dochodowy od osób fizycznych płacone przez płatnika w imieniu podatnika, o podatki od dochodów z własności, podatki płacone przez osoby pracujące na własny rachunek, w tym przedstawicieli wolnych zawodów i osób użytkujących gospodarstwo indywidualne w rolnictwie oraz o składki na ubezpieczenie społeczne i zdrowotne” (GUS, 2011, s. 33).

Wynagrodzenie brutto rozumiane jest jako wynagrodzenie netto powiększone o należną zaliczkę na podatek dochodowy od osób fizycznych oraz „składkę na obowiązkowe ubezpieczenia społeczne (emerytalne, rentowe i chorobowe) potrącaną z wynagrodzenia ubezpieczonego pracownika” (GUS, 2020, s. 10). W celu ujednolicenia danych dotyczących wynagrodzenia brutto w gospodarce narodowej, które są wyrażone w podziale decylowym i średniego dochodu rozporządzalnego w podziale na kwintyle, przekształcono podział decylowy na kwintylowy. Na podstawie średniego dochodu rozporządzalnego z wykresu 1 oraz wynagrodzenia brutto w gospodarce narodowej podanego przez GUS (GUS, 2025a) wyznaczono krzywą Lorenza, a także obliczono współczynnik Giniego według wzoru Browna wyprowadzonego przez Derbiego:

$$G = 1 - \sum_{i=0}^{k-1} (Y_{i+1} + Y_i)(X_{i+1} - X_i)$$

gdzie:

$X_{i+1} - X_i$ – skumulowany procent populacji,

$Y_{i+1} + Y_i$ – skumulowany udział wynagrodzenia,

k – liczba grup (Derby, 2003, s. 1).

Po obliczeniu współczynników Giniego dla wynagrodzenia brutto oraz dochodu rozporządzalnego skorzystano ze wskaźnika Reynoldsa-Smoleńskiego (R-S) wraz z uwzględnieniem transferów, aby stwierdzić, czy polski system podatku dochodowego z uwzględnieniem transferów ma charakter wyrównujący. Wzór ten przyjmie następującą formę:

$$\Pi \frac{RS}{T} = G_X - G_{X-T+B}$$

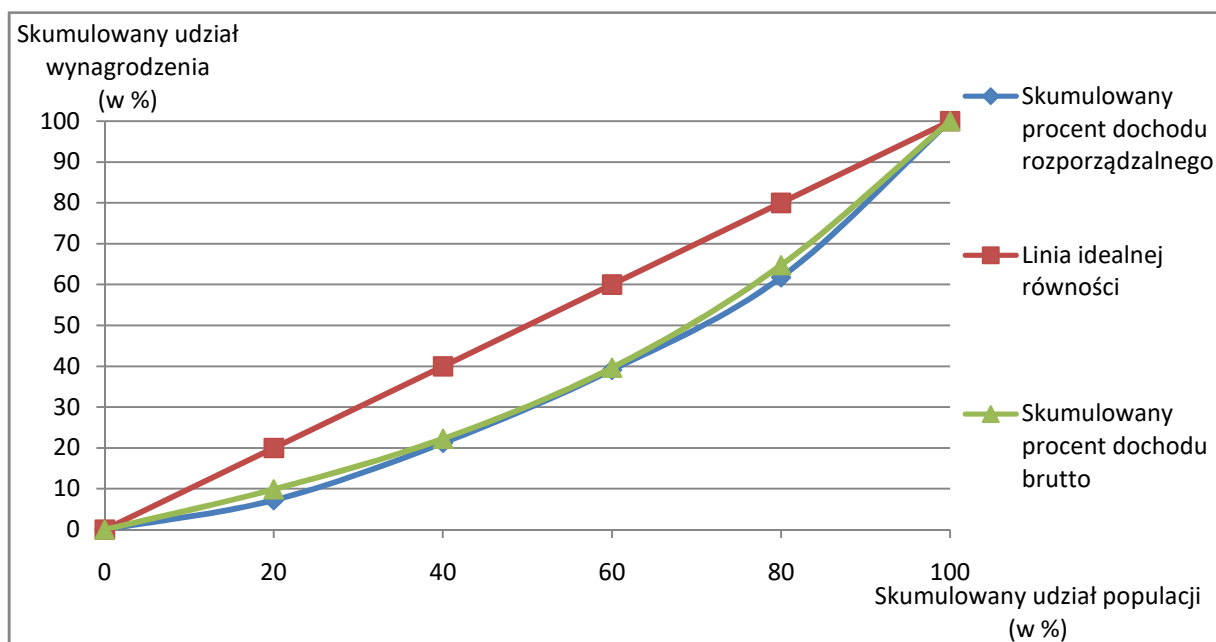
gdzie:

G_X – wynagrodzenie brutto,

G_{X-T+B} – dochód rozporządzalny (Lambert, 2001, s. 278).

System podatku dochodowego z uwzględnieniem transferów ma charakter wyrównujący, gdy omawiany wskaźnik ma wartość wyższą od 0 (Enami i in., 2018, s. 30). Wartość współczynnika Giniego dla dochodu rozporządzalnego wyniosła 0,2824, natomiast dla wynagrodzenia brutto 0,2537. Zmodyfikowany wskaźnik Reynoldsa-Smoleńskiego wynosi -0,0287. Świadczy to o regresywnym charakterze polskiego systemu podatku dochodowego z uwzględnieniem transferów (Enami i in., 2018, s. 25). Należy jednak pamiętać, że współczynniki Giniego były mierzone metodą odmienną od tej zaproponowanej w opracowaniu Enamiego i mogą przyjmować inne wartości w zależności od użytego wzoru.

Wykres 2. Krzywa Lorenza dla dochodu rozporządzalnego oraz wynagrodzenia brutto w grudniu 2024 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: (GUS, 2025b, s. 6).

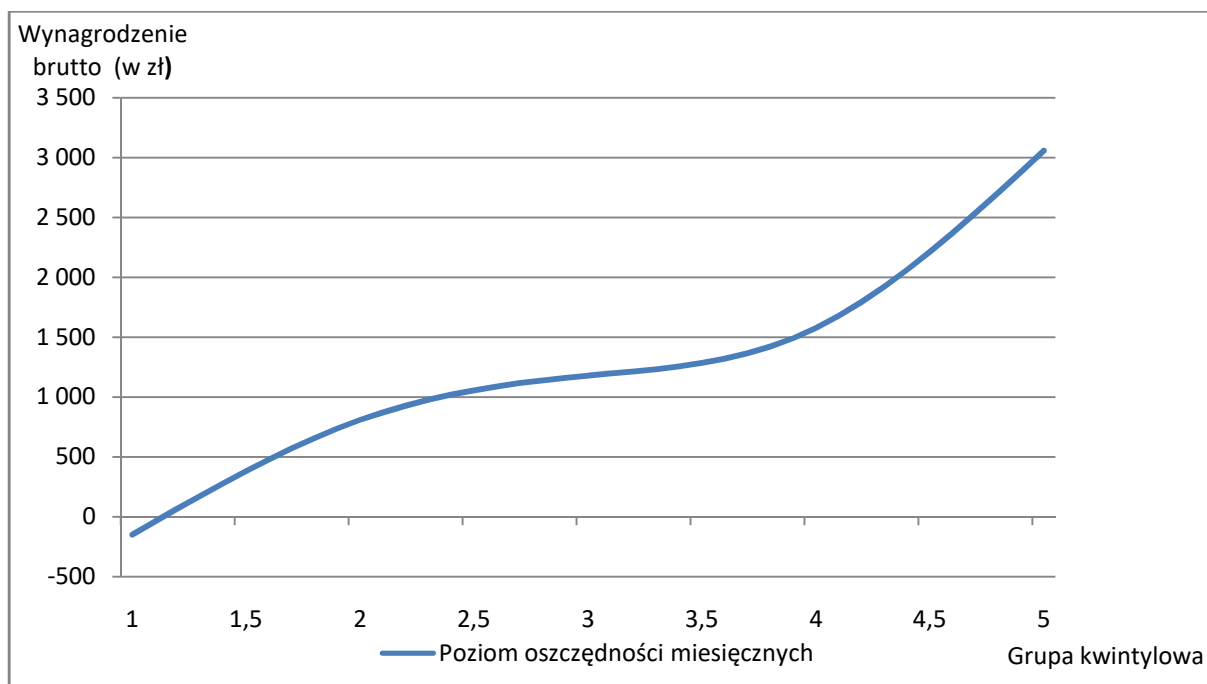
Uzyskany wynik nie jest rezultatem oczekiwanym, biorąc pod uwagę progresywną stawkę podatku dochodowego od osób fizycznych oraz stosowanie kwotowych ulg podatkowych, które powinny pogłębiać progresywność podatku. Wpływ na to ma w szczególności niewielki dochód rozporządzalny gospodarstw domowych znajdujących się w pierwszym kwintylu, który jest niższy o 48,3% od dochodu rozporządzalnego kwintylu drugiego, a także znaczący wzrost dochodu rozporządzalnego pomiędzy czwartym a piątym kwintylem (wzrost o 68,7 %). Ponadto warto wspomnieć, iż oprócz podatku dochodowego ważną rolę pełnią także obciążenia składkowe, które nie są progresywne i mogą przyczyniać się do nierównomiernego rozkładu dochodu rozporządzalnego.

Przy silnych odchyleniach od średniego dochodu rozporządzalnego progresywny podatek dochodowy nie jest wystarczający dla wyrównywania nierówności dochodowych. Większą rolę muszą wtedy spełnić transfery wspierające redystrybucję. Ponadto oprócz dochodu z pracy najemnej, wliczane są m.in. dochody ze świadczenia wychowawczego, np. Rodzina 800+, które opodatkowaniu nie podlega, czy dochody ze świadczeń z ubezpieczeń społecznych (czyli renty, emerytury).

Poziom miesięcznych oszczędności oraz efektywna stopa podatkowa w podatku dochodowym od osób fizycznych

Na podstawie interpolowanych wydatków oraz dochodów rozporządzalnych obliczono kształtowanie się poziomu miesięcznych oszczędności gospodarstw domowych. Dla kwintyli 1,138 poziom oszczędności zaczyna być dodatni, co oznacza, że dla 23% gospodarstw domowych dochód rozporządzalny nie pozwala na pokrycie swoich wydatków. Jest to zjawisko szczególnie niepokojące, biorąc pod uwagę fakt, iż dochód rozporządzalny wynosi wtedy 1313 zł, a więc jest to wysokość dochodu rozporządzalnego na poziomie wyższym od kryterium dochodowego pozwalającego na uzyskanie pomocy społecznej. Pomiedzy dochodem rozporządzalnym przekraczającym wysokość uprawniającą do przyznania świadczeń, a dochodem rozporządzalnym pozwalającym na osiągnięcie oszczędności, podatnicy niebędący w stanie pokryć swoich wydatków nie otrzymują niezbędnego wsparcia. Między kwintylem 3 i 3,1 poziom oszczędności osiąga najmniejszy przyrost oszczędności. Może wynikać to z faktu, iż wynagrodzenie brutto podatników zaczyna być opodatkowane coraz wyższą efektywną stawką podatkową, co uniemożliwia lokowanie nadwyżek finansowych. Zjawisko to utrudnia budowanie majątku, który należy wyraźnie odróżnić od dochodu (Wroński, 2019, s. 36). O ile dochód stanowi jedynie bieżący przepływ strumieni pieniężnych, o tyle majątek jest trwałym efektem akumulacji wspomnianych oszczędności.

Wykres 3. Poziom oszczędności miesięcznych gospodarstw domowych według średnich wydatków i dochodu rozporządzalnego w roku 2024

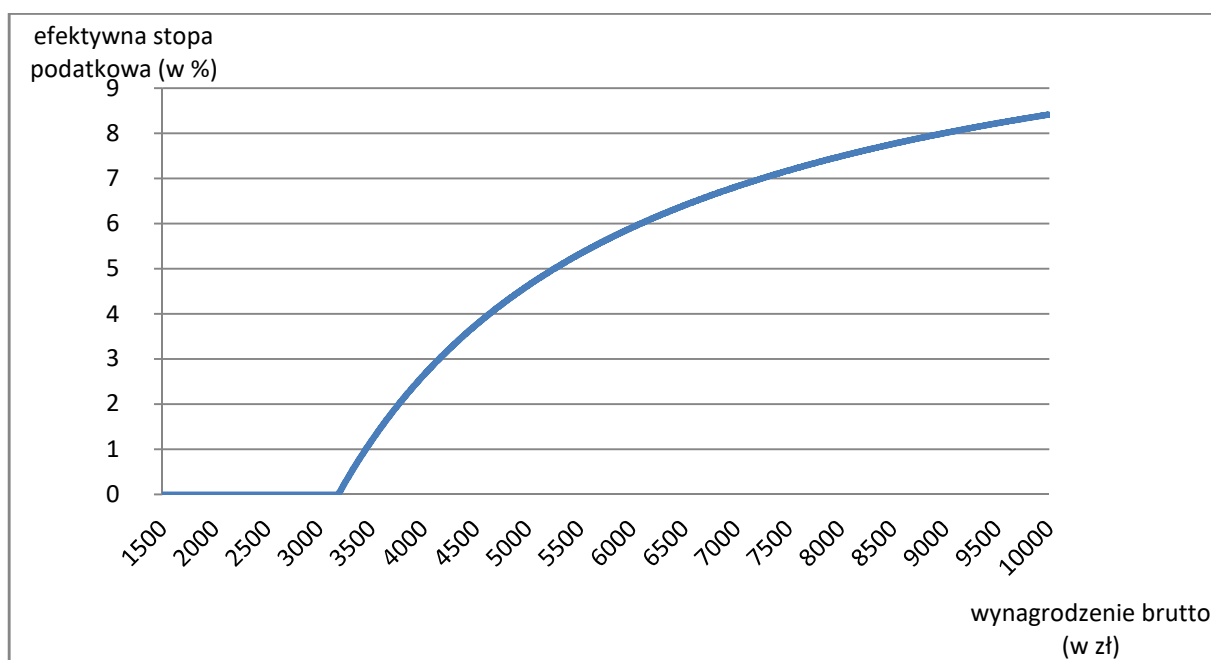

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: (GUS, 2025b, s. 6).

Efektywna stopa podatkowa może być definiowana jako przeciętna stopa podatkowa, np. suma podatku i składek na ubezpieczenia społeczne w stosunku do wynagrodzenia brutto, suma podatku i składek na ubezpieczenia społeczne pomniejszone o uprawnienia do świadczeń w stosunku do wynagrodzenia brutto, czy też stosunek podatku do wynagrodzenia brutto oraz jako marginalna stopa podatkowa, np. stosunek krańcowego wzrostu sumy podatku dochodowego i ubezpieczeń społecznych skorygowanych o zmniejszenie świadczeń rodzinnych do wzrostu wynagrodzenia brutto o jedną jednostkę (OECD, s. 67-71). Na wykresie 4 przedstawiono efektywną stopę podatkową w oparciu o sumę podatku do wynagrodzenia brutto dla pierwszego progu podatkowego.

Według danych Ministerstwa Finansów w roku 2024 92,4% podatników mieści się w tym progu, podczas gdy wynagrodzenia brutto 7,6% podatników przekraczają 120 000 zł (MF, 2025, s. 9). Wpływ 32% stawki podatkowej na rozkładanie ciężaru podatkowego jest więc niewielki. Ponadto, należy zaznaczyć, iż skala podatkowa cechuje się progresją szczeblową, a więc tylko dochody przekraczające kwotę 120 000 zł opodatkowane będą stawką podatku 32%.

Wykres 4. Efektywna stopa podatkowa dla skali podatkowej

Źródło: Opracowanie własne.

Zaliczka na podatek dochodowy z ujęciem kosztów uzyskania przychodu i kwoty zmniejszającej podatek, jednak z pominięciem pozostałych ulg i zwolnień podatkowych, zaczyna być opłacana, gdy dochód wynosi co najmniej 3192 zł brutto. Można więc stwierdzić, że skala podatkowa spełnia swoją rolę w zakresie, w jakim wolne od podatku są dochody konieczne dla zapewnienia minimum egzystencji. Trzeba jednak zauważyć, że występują sytuacje, w których podatnik jest jedynym żywicielem rodziny, przez co dochód rozporządzalny na osobę może zostać opodatkowany, nawet jeśli mieści się w przedziale, w którym nie pozwala na przyznanie pomocy społecznej, ani też na pokrycie niezbędnych wydatków. Jest to naruszenie zasady ochrony minimum egzystencji, gdyż nie zostają uwzględnione możliwości ekonomiczno-finansowe jednostki (SK 21/14).

Ponadto, obecna konstrukcja skali podatkowej nie pozwala na równomierne rozłożenie ciężarów podatkowych. Wyższa stawka podatku w wysokości 32% obejmuje niewielką część dochodu podatników, przez co opodatkowanie według skali podatkowej w gruncie rzeczy ma charakter regresywny, co zostało już wykazane w trakcie analizy krzywej Lorenza. Jednocześnie należy zaznaczyć, iż przyjęte założenia dotyczące obliczenia efektywnej stopy podatkowej nie obejmowały ulg podatkowych, z których największą korzyść czerpią osoby o najwyższym dochodzie, tj. możliwość odliczenia od dochodu wpłat na IKZE. Choć KNF publikujący dane dotyczące prowadzonych Indywidualnych Kont Zabezpieczenia

Emerytalnego nie zawiera danych związanych z wysokością dochodu rozporządzalnego, badanie dotyczące m.in. struktury dochodowej osób korzystających z IKZE wskazuje, iż 90% kwot zgromadzonych na IKZE w 2012 roku zostało wpłacone przez 20% Polaków o najwyższych dochodach (Rutecka i in., 2014, s. 7). Osoby o wyższym poziomie miesięcznych oszczędności mogą zmniejszać swoją efektywną stopę podatkową, gdyż mają oni możliwość przeznaczania swoich oszczędności na inwestycje, na co tylko w ograniczonym stopniu mogą sobie pozwolić jednostki o niższych dochodach rozporządzalnych (lub wcale, jeżeli wydatki przewyższają dochód rozporządzalny). Ponadto dochody kapitałowe opodatkowane są podatkiem zryczałtowanym w wysokości 19%, który nie wspiera roli redystrybucyjnej podatku.

Współczynnik zmienności

W tabelach 2-4 przedstawiono zmianę stosunku wydatków do dochodu rozporządzalnego wśród gospodarstw domowych w latach 2020-2024. Dzięki określeniu współczynnika zmienności udziału wydatków w dochodzie rozporządzalnym gospodarstw domowych w analizowanym okresie możliwe będzie określenie, czy w ostatnich latach doszło do wyrównywania się nierówności dochodowych.

Tabela 2. Zmiana udziału wydatków w dochodzie rozporządzalnym wśród 20% gospodarstw domowych o najniższym dochodzie rozporządzalnym na 1 osobę w latach 2020–2024

Rok	Dochód rozporządzalny I kwintylu (A) (w zł)	Wydatki I kwintylu (B) (w zł)	Stosunek B/A (w %)	Zmiana (w %)
2020	668	846	126,6	-
2021	652	987	151,4	19,6
2022	706	1111	157,4	4,0
2023	827	1209	146,2	-7,1
2024	1151	1302	113,1	-22,6

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: (GUS, 2021, s. 8; GUS, 2022, s. 8; GUS, 2023, s. 8; GUS, 2024, s. 6; GUS, 2025b, s. 6).

Tabela 3. Zmiana udziału wydatków w dochodzie rozporządzalnym wśród 20% gospodarstw domowych o najwyższym dochodzie rozporządzalnym na jedną osobę w latach 2020–2024

Rok	Dochód rozporządzalny V kwintyli (A) (w zł)	Wydatki V kwintyli (B) (w zł)	Stosunek B/A (w %)	Zmiana (w %)
2020	3728	1931	51,8	-
2021	4099	2085	50,9	-1,74
2022	4681	2358	50,4	-0,98
2023	5269	2565	48,7	-3,37
2024	6071	3012	49,6	1,85

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: (GUS, 2021, s. 8; GUS, 2022, s. 8; GUS, 2023, s. 8; GUS, 2024, s. 6; GUS, 2025b, s. 6).

Tabela 4. Zmiana procentowa udziału wydatków w dochodzie rozporządzalnym na jedną osobę dla przeciętnego gospodarstwa domowego w latach 2020-2024

Rok	Dochód rozporządzalny przeciętny (A) (w zł)	Wydatki przeciętne (B) (w zł)	Stosunek B/A (w %)	Zmiana (w %)
2020	1919	1210	63,1	-
2021	2062	1316	63,8	1,1
2022	2355	1495	63,5	-0,5
2023	2678	1636	61,1	-3,8
2024	3167	1878	59,3	-2,9

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: (GUS, 2021, s. 8; GUS, 2022, s. 8; GUS, 2023, s. 8; GUS, 2024, s. 6; GUS, 2025b, s. 6).

Przytoczone dane pozwalają obliczyć współczynnik zmienności ze wzoru:

$$V_s = \frac{s}{\bar{x}} * 100$$

gdzie:

- V_s - współczynnik zmienności,
- s – odchylenia standardowe,
- $\bar{x}$ – średnia(GUS, 2023, s. 5).

Dla I kwintylu wynosi on 11,91%, co oznacza, że udział wydatków w dochodach rozporządzalnych zmieniał się rok do roku średnio o 11,91%.

Wśród V kwintylu średnia stosunku wydatków do przeciętnego dochodu rozporządzalnego wynosi 50,28. Odchylenie standardowe danych użytych do obliczenia średniej wynosi 1,06.

Współczynnik zmienności dla V kwintylu wynosi 2,12%, co oznacza, że udział wydatków w dochodach rozporządzalnych zmieniał się rok do roku średnio o 2,12%.

Wnioski

Przeprowadzone badanie wskazuje, że przejście od wynagrodzenia brutto do dochodu rozporządzalnego gospodarstw domowych – czyli uwzględnienie podatków, składek na ubezpieczenie społeczne i zdrowotne oraz transferów – prowadzi do zwiększenia nierówności dochodowych. Zjawisko to potwierdza ujemna wartość zmodyfikowanego wskaźnika Reynoldsa-Smoleńskiego. Uzyskany wynik nie oznacza jednak, że za tę regresywność odpowiada wyłącznie konstrukcja podatku dochodowego od osób fizycznych. Dochód rozporządzalny kształtują bowiem jednocześnie podatki, obowiązkowe składki społeczne i zdrowotne oraz transfery społeczne. Otrzymane wyniki obrazują łączny efekt tych narzędzi, natomiast zastosowana metodyka nie pozwala na ilościowe wydzielenie udziału każdego z nich w ostatecznym wzroście nierówności

Co do zasady prawo do zapewnienia minimum egzystencji jest respektowane poprzez ustanowienie kryterium dochodowego dla otrzymania pomocy społecznej, ale wsparcie wobec gospodarstw domowych o niskim dochodzie pozostaje niewystarczające. Problem ten dotyczy podmiotów, których dochód rozporządzalny na osobę jest wyższy niż wartość uprawniająca do przyznania świadczenia, lecz wciąż niższy niż poziom pozwalający na pokrycie wydatków i gromadzenie oszczędności.

Niezbędna jest aktualizacja progu kryterium dochodowego tak, aby gospodarstwa domowe, których dochód rozporządzalny nie pozwala na pokrycie ich wydatków, otrzymywały należne wsparcie. Przeprowadzone badanie wskazuje, że na rok 2024 kryterium dochodowe dla osób w rodzinie powinno wynosić co najmniej ok. 1313 zł na osobę. Za podniesieniem roli transferów społecznych celem wyrównywania nierówności przemawia również fakt, iż rozwarstwienie dochodowe pogłębiało się w okresie ekonomicznej niepewności.

W ujęciu krótkoterminowym gospodarstwa domowe o niskim dochodzie rozporządzalnym są bardziej wrażliwe na niekorzystne zjawiska ekonomiczne. Lata 2020–2022 są okresem, w którym społeczeństwo mierzyło się ze skutkami pandemii COVID-19 oraz wybuchu wojny w Ukrainie (Tetteh i Ntsiful, 2023, s. 1–2). Samo stosowanie ulg i zwolnień podatkowych nie jest wystarczające dla zmniejszenia nierówności dochodowych. W tym celu konieczne jest dokonywanie transferów na rzecz tych gospodarstw. W perspektywie długoterminowej widoczne są dwie odmienne tendencje. W latach 2020–2024 stosunek wydatków do przeciętnego dochodu rozporządzalnego dla I kwintyli spadł o 13,5 p.p. (ze 126,6% do 113,1%). Wartość tego wskaźnika nadal jednak przewyższa 100%, co oznacza, że

gospodarstwa te wciąż nie są w stanie samodzielnie pokryć swoich wydatków – problem ten dotyczy około 23% gospodarstw domowych. Z kolei dla V kwintylu relacja wydatków do dochodu spadła o 2,2 p.p. (z 51,8% do 49,6%). Wskaźnik ten sukcesywnie oddala się od poziomu 100%, co pozwala najbogatszym gospodarstwom domowym na systematyczne akumulowanie oszczędności w postaci majątku.

Gospodarstwa domowe o wyższym dochodzie rozporządzalnym mogą wykorzystać nadwyżki finansowe do zmniejszenia efektywnej stopy podatkowej. Dochody kapitałowe nie podlegają opodatkowaniu progresywnemu, co sprzyja akumulacji majątku. Ponadto wpłaty na IKZE pozwalają dokonać odliczeń podatkowych, z których nie mogą czerpać korzyści osoby o niskim dochodzie rozporządzalnym.

Niniejsze badanie ma pewne ograniczenia. W ramach analizy skupiono się na porównaniu dochodu rozporządzalnego oraz wynagrodzenia brutto, z uwzględnieniem oddziaływania podatku dochodowego od osób fizycznych, składek na ubezpieczenia społeczne i zdrowotne oraz transferów społecznych w zakresie, w jakim znajdują one odzwierciedlenie w danych GUS. Nie dotyczy to jednak obciążeń związanych z podatkami pośrednimi, takich jak podatek od towarów i usług, czy podatek akcyzowy, które niewątpliwie również mają wpływ na kształtowanie się nierówności dochodowych.

Otrzymane rezultaty wskazują na potrzebę dalszych badań, umożliwiających dekompozycję poszczególnych instrumentów redystrybucyjnych i określenie wpływu poszczególnych elementów na kształtowanie się nierówności dochodowych. Warto w szczególności określić, jak oddzielnie podatek dochodowy od osób fizycznych, składki na ubezpieczenia społeczne oraz transfery społeczne zmieniają wartości współczynnika Giniego i wskaźnika Reynoldsa-Smoleńskiego. Taka analiza pozwoli precyzyjnie wskazać źródła regresywności oraz ocenić rzeczywistą skuteczność poszczególnych narzędzi polityki fiskalnej i społecznej.

Bibliografia

Barkin, K. (1969). Adolf Wagner and German Industrial Development. *The Journal of Modern History*, 41(2), 144–159. <http://www.jstor.org/stable/1899319>

Derby, N. (2003) Derivation of the Gini index. Statistical consulting report, Department of Biostatistics and Statistics, University of Washington.

Enami, A., Lustig, N., & Aranda, R. (2018). Measuring the Redistributive Impact of Commitment to equity handbook: Estimating the impact of fiscal policy on inequality and poverty, 56.

Gomułowicz, A., & Mączyński, D. (2022). *Podatki i prawo podatkowe* wyd. 9. Wolters Kluwer.

GUS. (2011). *Metodologia badania budżetów gospodarstw domowych*.

GUS. (2020). *Zeszyt metodologiczny Wynagrodzenia w gospodarce narodowej*.

GUS. (2021). *Sytuacja gospodarstw domowych w 2020 r. w świetle wyników badania budżetów gospodarstw domowych*.

GUS. (2022). *Sytuacja gospodarstw domowych w 2021 r. w świetle wyników badania budżetów gospodarstw domowych*.

GUS. (2023). *Sytuacja gospodarstw domowych w 2022 r. w świetle wyników badania budżetów gospodarstw domowych*.

GUS. (2024). *Sytuacja gospodarstw domowych w 2023 r. w świetle wyników badania budżetów gospodarstw domowych*.

GUS (2025a). *Rozkład wynagrodzeń w gospodarce narodowej w grudniu 2024 r.*

GUS. (2025b). *Sytuacja gospodarstw domowych w 2024 r. w świetle wyników badania budżetów gospodarstw domowych*.

IPISS. (2025). Informacja o poziomie i strukturze minimum egzystencji w 2024 r. <https://www.ipiss.com.pl/pion-badawczy-polityki-spolescznej/wysokosc-minimum-egzystencji/>

Lambert, P.. (2001). The Distribution and Redistribution of Income, 3rd ed (Manchester University Press).

Mill. J. S. (1871). Principles of Political Economy, vol 2. Longmans, Green, Reader and Dyer.

https://en.wikisource.org/wiki/Index:Principles_of_Political_Economy_Vol_2.djvu

MF. (2025). Informacja dotycząca rozliczenia podatku dochodowego od osób fizycznych.

<https://www.podatki.gov.pl/poradniki-i-informatory/informacja-dotyczaca-rozliczenia-podatku-dochodowego-od-osob-fizycznych/>

Rutecka, J., Bielawska, K., Petru, R., Pieńkowska-Kamieniecka, S., Szczepański, M., & Żukowski, M. (2014). Dodatkowy system emerytalny w Polsce–diagnoza i rekomendacje zmian.

Say, J. B. (1836). A treatise on political economy: or the production, distribution, and consumption of wealth. Grigg & Elliot.

Stroup, M. D., & Hubbard, K. E. (2013). An improved index and estimation method for assessing tax progressivity. Prieiga per internetą: https://www.mercatus.org/system/files/Stroup_TaxProgressivity_v2.pdf (žiūrėta 2019 m. spalio 22 d.)

Tetteh, B., & Ntsiful, E. (2023). A comparative analysis of the performances of macroeconomic indicators during the Global Financial Crisis, COVID-19 Pandemic, and the Russia-Ukraine War: The Ghanaian case. Research in globalization, 7, 100174

Wroński, M. (2019). Kluczowe problemy metodologiczne w badaniach nad majątkiem gospodarstw domowych. Wiadomości Statystyczne. The Polish Statistician, 64(05), 34-47.

Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 28 października 2015 r. K 21/14, OTK Seria A 2015 nr 9, poz. 152.